

POSTANOWIENIE

Dnia 22 października 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z wniosku Małgorzaty W.
przy uczestnictwie Bogusława W.
o podział majątku,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 października 2009 r.,
na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w S.
postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2009 r., sygn. akt II Ca 1257/08,:

"1. Czy umowa rozszerzająca wspólność, zawarta przed wstąpieniem w związek małżeński i przed zmianą art. 49 § 1 pkt 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wprowadzona z dniem 20 stycznia 2005 r., wywiera skutek rzeczowy w zakresie składników majątku pochodzących z dziedziczenia w sytuacji, gdy otwarcie spadku nastąpiło po zawarciu związku małżeńskiego?

2. Czy w postępowaniu o podział majątku Sąd jest związany orzeczeniem wydanym w sprawie o dział spadku, w sytuacji gdy w sprawie o dział spadku nie uczestniczył były małżonek, który na podstawie umowy rozszerzającej wspólność stał się współwłaścicielem nieruchomości wchodzących w skład spadku, w szczególności gdy majątek uzyskany przez małżonka w sprawie o dział spadku nie odpowiada wielkości jego udziału w spadku?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Postanowieniem wstępnym Sąd Rejonowy w G. ustalił skład majątku wspólnego byłych małżonków wnioskodawczynie Małgorzaty W. i uczestnika Bogusława W. oraz ustalił ich nakłady z majątku odrębnego na majątek wspólny.

Wnioskodawczynie i uczestnik zawarli w dniu 28 lutego 1989 r., przed zawarciem małżeństwa, umowę majątkową małżeńską, którą rozszerzyli wspólność ustawową na ich majątki nabyte przed zawarciem małżeństwa i nabywane po zawarciu małżeństwa przez oboje lub przez jednego z nich, za wyjątkiem majątku nabytego bezpłatnie, gdy darczyńca lub spadkodawca inaczej postanowi.

Sąd Rejonowy przyjął, że na podstawie umowy majątkowej małżeńskiej w skład majątku wspólnego weszła - z chwilą zawarcia małżeństwa - zabudowana nieruchomości nabyta przez uczestnika przed zawarciem małżeństwa oraz udział w zabudowanej nieruchomości, nabyty przez uczestnika w drodze dziedziczenia po ojcu, zmarłym w czasie trwania jego małżeństwa z wnioskodawczynią. Do majątku odrębnego uczestnika zaliczył natomiast przysporzenie przekraczające jego udział w spadku, jakie uczestnik uzyskał po ustaniu wspólności majątkowej, w toczącym się bez udziału wnioskodawczynie, postępowaniu o dział spadku, kwalifikując je jako darowiznę na jego majątek odrębny.

Postanowienie to zaskarżył apelacją uczestnik postępowania zarzucając, że narusza ono art. 684 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. i art. 157 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że umowa o rozszerzeniu majątkowej wspólności małżeńskiej zawarta przed zwraniem związku małżeńskiego nie jest umową warunkową i może stanowić wystarczającą podstawę przeniesienia własności, bez konieczności zawierania dodatkowego porozumienia stron obejmującego bezwarunkową zgodę na niezwłoczne przejście własności.

Sąd Okręgowy w S. rozpoznając sprawę na skutek apelacji uczestnika powziął w związku jej zarzutami wątpliwości i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawne sformułowane w sentencji swojego postanowienia z dnia 29 kwietnia 2009 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podjęcie uchwały rozstrzygającej zagadnienie prawne przedstawione przez sąd odwoławczy, ze względu na jej wiążący charakter (art. 390 § 2 k.p.c.), stanowi wyjątek od zasady samodzielnego rozstrzygnięcia sprawy przez właściwy sąd. Dlatego przesłanki stosowania art. 390 k.p.c. powinny wykładane być ściśle. Takie ich rozumienie skłania do przyjęcia, że użyte w jego § 1 pojęcie poważnych wątpliwości wiązać należy z występowaniem w sprawie zagadnienia prawnego nowego, nierozwiązanego w ogóle albo rozwiązanego niedostatecznie w doktrynie i dotychczasowym orzecznictwie lub rozstrzyganego w nich rozbieżnie (post. SN z dnia 22 lutego 2007 r., III CZP 163/06 nie publ. z dnia 29 listopada 2007 r., III CZP 102/07 nie publ.).

Na tle zagadnień prawnych sformułowanych przez Sąd przedstawiający w niniejszej sprawie takie poważne wątpliwości nie występują. Przedstawione w ich ramach kwestie mogą być bowiem rozwiązane przy uwzględnieniu poglądów funkcjonujących już w piśmiennictwie za pomocą reguł wykładni czy prostego zastosowania przepisów.

Instytucja zagadnień prawnych służy rozstrzygnięciu wątpliwości o charakterze jurydycznym, a nie jak – jak w istocie oczekuje tego Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie - uzyskaniu wsparcia dla jednoznacznie sformułowanego przez sąd odwoławczy stanowiska co do właściwej wykładni przepisów.

Zgodnie ze stanowiskiem judykatury (wyroki SN: z dnia 11 października 2002 r., I CKN 1044/00 nie publ., z dnia 10 kwietnia 2003 r., III CKN 1335/00, nie publ, z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 701/00, OSP 2003, nr 10, p.124, post. SN z dnia 5 marca 1999 r., I CKN 1069/98, OSNC 1999, nr 9, poz. 160) nie stanowi warunku w rozumieniu art. 89 k.c. zawarte w treści czynności prawnej zastrzeżenie uzależniające powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej od zdarzenia przyszłego, które ziszczenie się zależy od woli stron. Zawarcie małżeństwa, o którym jest mowa w art. 47 § 1 zd. 2 k.r.o. nie stanowi więc warunku w znaczeniu techniczno – prawnym, lecz tzw. *conditio iuris* czyli przesłankę, od której spełnienia ustawa uzależnia wystąpienie skutku prawnego. Podzielając ten pogląd wskazał Sąd Okręgowy w uzasadnieniu swojego postanowienia, że dopuszczalna przed

zmianą art. 49 § 1 k.r.o. umowa majątkowa małżeńska, rozszerzająca wspólność na przedmioty majątkowe, które wejdą do majątku małżonków na skutek dziedziczenia, nie wywiera natychmiastowego skutku wobec braku w tym momencie stosownego przedmiotu, co wynika z faktu, że nie nastąpiło jeszcze otwarcie spadku, a w przypadku, gdy jak w przedmiotowej sprawie, umowa majątkowa zawarta została przed zawarciem związku małżeńskiego, także z powodu nie zaistnienia małżeństwa, nie jest jednak umową zawartą pod warunkiem.

W tym stanie rzeczy bezprzedmiotowe jest odnoszenie się do sygnalizowanej przez Sąd Okręgowy różnicy poglądów jak zarysowała się w doktrynie odnośnie do dopuszczalności zawarcia małżeńskiej umowy majątkowej z zastrzeżeniem warunku.

Małżeńska umowa majątkowa stanowi podstawę umownego ustroju majątkowego małżonków. Jej celem jest ustalenie zasad, według których kształtować się mają wzajemne stosunki majątkowe małżonków. Umowy o rozszerzenie wspólności ustawowej w zakresie, w jakim ustanawiają zasadę kształtującą ustrój majątkowy a więc są stricte umowami majątkowymi małżeńskimi działają na przyszłość i mają charakter organizacyjny. W przypadku umowy rozszerzającej wspólność o składniki, które w wyniku dziedziczenia otrzyma jeden z małżonków, o jaką chodzi w pierwszym z przedstawionych przez Sąd Okręgowy pytań prawnych, nie można mówić o umowie zobowiązującej, rozporządzającej, czy też zobowiązująco - rozporządzającej. Nie mamy tu bowiem do czynienia z umową, przez którą małżonek lub przyszły małżonek zobowiązuje się do spełnienia określonego świadczenia, które może polegać na działaniu lub zaniechaniu, tak jak przy umowie zobowiązującej, czy też z czynnością prawną, której celem i bezpośrednim skutkiem jest przeniesienie, obciążenie lub zniesienie prawa majątkowego, tak jak w przypadku umowy rozporządzającej.

Problem charakteru umowy majątkowej małżeńskiej rozszerzającej wspólność powstałby natomiast wówczas gdyby przedmiotem umowy były przedmioty nabyte w wyniku dziedziczenia przed zawarciem małżeństwa tj. otwarcie spadku nastąpiło przed zawarciem małżeństwa.

W zakresie drugiego przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, Sąd Okręgowy sam rozstrzygnął będącą jego przedmiotem wątpliwość stwierdzając, że zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Wskazać przy tym trzeba, że małżonek spadkobiercy nie jest uczestnikiem postępowania o dział spadku, jeżeli udział ten wszedł do majątku wspólnego na podstawie umowy majątkowej małżeńskiej.

Z zagadnieniem tym wiąże się wynikający z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego, lecz nie przedstawiony Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia jako zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, a więc pozostający poza jego kognicją problem, czy po ustaniu ustroju wspólności rozszerzonej obejmującej przedmioty pochodzące z dziedziczenia, przedmioty majątkowe uzyskane przez małżonka w wyniku późniejszego działu spadku ponad jego udział spadkowy wejdą do majątku wspólnego małżonków.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały (art. 390 § 1 k.p.c. w zw. z art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).

/tp/